

РЕЦЕНЗИЯ ПО КОНКУРС ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ В НБУ

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. д-р Петя Христомирова Брънзова, Институт за икономически изследвания при Българска академия на науките, Научна област 3. „Социални, стопански и правни науки“, Професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (Аграрна икономика)“, с кандидат Мина Маркова Карпузова, редовен докторант със стипендия, отчислен с право на защита в докторска програма „Икономика“, НБУ, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“ за придобиване на образователна степен „доктор“.

Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно Заповед № 3-РК-56 от 31.10.2024г. на Ректора на Нов български университет.

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Темата на дисертационния труд - „Алтернативни бизнес модели в сферата на кръговата икономика в Европейския съюз“ - е актуална и значима както за икономическата наука, така и за практическото развитие на съвременните бизнес модели. Изследването е фокусирано върху прехода от линеен към кръгов икономически модел, който цели не само да оптимизира ресурсната ефективност, но и да отговори на предизвикателствата, породени от нарастващото потребление, замърсяването и изменението на климата. В този контекст изследването на докторант Карпузова представлява ценно допълнение към съществуващите научни изследвания, като разглежда по-конкретно алтернативни бизнес модели, приложими в Европейския съюз и България.

Изчерпването на природни ресурси и натрупването на отпадъци са сериозни проблеми, които кръговата икономика се стреми да преодолее чрез създаване на затворени вериги за използване на материали и суровини. Докторантът навлиза задълбочено в тези въпроси, като прави критичен анализ на причините за линейния подход, използван в традиционната икономика, и на възможностите, които предоставя кръговата икономика за минимизиране на отпадъците и повишаване на екологичната устойчивост. Този подход е от изключително значение, тъй като отразява глобалния стремеж към постигане на устойчиво развитие и интегрира екологични и икономически фактори в единен модел. Докторант Карпузова също така акцентира на социалните аспекти на кръговата икономика, като посочва, че успешното внедряване на тези модели изисква сътрудничество между правителството, бизнеса и гражданите.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Основната цел на дисертационния труд на докторант Карпузова е ясно дефинирана – да се изследват и анализират кръгови бизнес модели, които могат да се прилагат в контекста на Европейския съюз и България. Авторът е съумял да формулира съпътстващи изследователски задачи, включително преглед на съществуващата литература, систематизация на добрите практики, анализ на приложимостта на моделите и разработване на препоръки за улесняване на прехода към кръгова икономика на регионално ниво. Целите и задачите на труда са добре структурирани и логично водят към задълбочен анализ на проблема.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

Мина Карпузова демонстрира дълбоко познаване на състоянието на проблема и на съществуващите изследвания в областта. В дисертационния труд са цитирани над 140 източника, като включените изследвания обхващат най-новите тенденции и дебати в областта на кръговата икономика, както и въпроси, свързани с устойчивото развитие и алтернативните бизнес модели. Литературата, използвана в труда, е подходящо подбрана и актуална, а авторът е положил усилия да обхване и интердисциплинарни източници, които осигуряват по-широк поглед върху темата. Въпреки това би могло да се включат и повече казуси от развиващи се икономики, които биха обогатили сравнителния анализ и биха показали предизвикателствата пред внедряването на кръговите модели в различен социално-икономически контекст.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

Цитирането в дисертационния труд е коректно, прецизно и следва установените научни стандарти. Докторантката е включила разнообразие от автори, което допринася за обогатяването на анализа и разширява гледната точка върху разглеждания проблем. Включването на основни източници както от български, така и от международни автори свидетелства за сериозния подход при избора на литература и за цялостната стойност на труда. Коректността при цитиране показва също така, че Мина Карпузова е добре запозната със съществуващите изследвания и тяхното значение за нейните анализи.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Изследването на докторантката е изградено върху солидна теоретична рамка и внимателно разработена методология, която съчетава качествени и количествени методи с цел предоставяне на многопластов и задълбочен анализ. Теоретичната рамка включва ключови концепции и подходи, свързани с кръговата икономика, устойчивото развитие и алтернативните бизнес модели, което придава на труда богата основа за анализ. Тази основа осигурява на изследването надеждност и валидност и дава възможност за критичен преглед на текущите практики и тяхното развитие в контекста на Европейския съюз и България.

Авторът изгражда своя изследователски модел върху база от емпирични данни, събрани чрез структурирани интервюта с представители на бизнес организации, които вече прилагат или планират да внедрят кръгови модели. Тези интервюта дават

възможност за получаване на директна информация от бизнеса и предоставят детайлен поглед върху практическия опит, както и върху нагласите на компаниите относно прехода към устойчиви бизнес практики. Този метод осигурява ценни качествени данни, които разкриват конкретни предизвикателства и възможности, които компаниите срещат в процеса на адаптация.

Допълнително към интервютата, Мина Карпузова включва и анкетни проучвания за анализ на потребителските нагласи към кръговата икономика. Анкетите позволяват събирането на количествени данни, които разширяват анализа с поглед към общественото мнение и степента на приемане на кръговите модели от страна на крайните потребители. Чрез този метод авторът успява да определи степента на информираност и готовност на потребителите да подкрепят устойчиви бизнес практики, което е съществен елемент за успешното прилагане на кръгови модели. Тази комбинация от интервюта и анкети дава възможност на докторантката да предостави надеждни и валидни резултати, които обхващат както бизнес аспектите на изследването, така и социалните фактори, които имат съществено значение за успеха на кръговата икономика.

Подходът на докторант Карпузова осигурява цялостен поглед върху предизвикателствата и възможностите за внедряване на алтернативни бизнес модели и подкрепя изследването с обосновани и изчерпателни резултати, които отговарят на поставените цели и задачи на дисертацията.

6. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Методологията, избрана от докторантката и научния ѝ ръководител, е изцяло съобразена с поставените цели и задачи на изследването и осигурява систематичен и многопластов подход за събиране и анализ на данни. Използването на кабинетно проучване, структурирани интервюта и анкетни проучвания е стратегическо съчетание, което позволява на автора да обхване основните аспекти на изследвания проблем и да предложи обосновани и надеждни изводи.

Кабинетното проучване предоставя основата за задълбочен теоретичен анализ и позволява на автора да се запознае с актуалната литература и водещите теории в областта на кръговата икономика и алтернативните бизнес модели. Чрез този метод Мина Карпузова обобщава и систематизира широк спектър от съществуващи изследвания, което допринася за пълно и прецизно разбиране на рамката, в която се развива кръговата икономика. Тази част на изследването обогатява цялостния анализ, като осигурява стабилна теоретична основа, върху която авторът изгражда своята методология.

Структурираните интервюта с представители на бизнеса, прилагащи кръгови модели, осигуряват практическа перспектива и внасят важен емпиричен елемент в изследването. Чрез тях докторант Карпузова получава директен достъп до мненията и опита на хора, които са пряко ангажирани с внедряването на тези модели. Интервютата позволяват да се разкрият специфични предизвикателства и възможности, които компаниите срещат, както и да се съберат данни за въздействието на кръговата икономика върху техните дейности. Този подход предоставя на изследването детайлна

и надеждна информация от първа ръка, която допълва и обогатява кабинетното проучване, като осигурява практическо измерение на теоретичния модел.

Анкетните проучвания са друг важен методологичен елемент, който допълва анализа, като предоставя данни за нагласите на потребителите към устойчиви продукти и кръгови бизнес модели. Чрез този метод докторантката успява да обхване социалния аспект на изследването и да определи до каква степен обществеността е информирана и подкрепя кръговата икономика. Анкетите предоставят данни, които позволяват да се анализира поведението на потребителите и тяхната готовност да възприемат устойчиви продукти и услуги. Този метод обогатява изследването, като дава възможност на автора да оцени важността на социалния фактор за успеха на кръговата икономика и да разгледа влиянието му върху развитието на алтернативни бизнес модели.

Съчетанието от кабинетно проучване, интервюта и анкетни проучвания осигурява цялостен и многопластов подход за анализ на изследвания проблем. Тази комбинация от методи дава възможност на докторантката да обхване всички значими аспекти на темата и да представи пълна и обоснована картина на предизвикателствата и възможностите за внедряване на кръгови модели в бизнеса. Това съчетание позволява на автора да обедини теоретични и практични подходи, като по този начин осигурява всеобхватен и задълбочен анализ на темата, отговарящ на високи академични стандарти.

7. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Трудът на Мина Карпузова демонстрира значителен личен принос както при събирането, така и при анализирането на емпирични данни, което представлява основен компонент от нейната дисертация. Авторът е ангажиран с цялостния процес на събиране на данни, който включва проучване на фирми, прилагащи кръгови бизнес модели, както и провеждането на задълбочени интервюта с представители на тези организации. Събраните чрез интервютата данни предоставят уникална перспектива за реалните предизвикателства и възможности пред бизнеса, който се стреми към устойчиво развитие, и позволяват на докторантката да надгради теоретичните постановки с актуална информация от практиката.

Анкетните проучвания, проведени от автора, добавят допълнителен социален аспект към анализа, като събират мнения и нагласи от крайните потребители по отношение на кръговата икономика и устойчивите продукти. Самостоятелното разработване и реализиране на тези анкети дава възможност на докторантката да идентифицира потребителските нагласи и да обобщи тяхното отношение към алтернативните бизнес модели. По този начин авторът успешно изгражда цялостен поглед върху възприемането на кръговата икономика от страна на обществото, като анализира не само бизнес, но и социални фактори, които играят ключова роля за успеха на тези модели.

Приносът на Мина Карпузова се изразява и в умението ѝ да синтезира тези данни в задълбочен анализ, който комбинира качествени и количествени аспекти на изследваната тема. Интервютата предоставят емпирична основа за разбиране на бизнес нагласите, а анкетите – на социалните нагласи. Тази комбинация дава на автора възможност да представи изчерпателен и балансиран поглед върху развитието на

кръговата икономика, обогатявайки изследването с оригинални данни, които ясно отразяват собственото ѝ участие и принос.

Описание на приносите:

1. Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

Приносите в дисертационния труд на докторант Мина Карпузова са основани на комбинация от теоретични източници и оригинални емпирични данни, събрани чрез кабинетни проучвания, интервюта и анкети. Кабинетното проучване включва изследване на съвременната литература, научни статии, доклади и официални документи, които предоставят стабилна основа за разбиране на кръговата икономика и устойчивите бизнес модели. Емпиричните данни, събрани от интервюта с представители на бизнеса и анкетни проучвания сред потребителите, обогатяват теоретичната рамка с конкретни наблюдения и количествени измерители. Тази комбинация прави материала на изследването достоверен, обективен и отразяващ реалната ситуация както в бизнес средата, така и в обществото.

2. Описание на приносите на кандидата и класифицирането им.
 - а) Дисертационният труд трябва да показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания.

Докторантката демонстрира сериозни теоретични знания в областта на кръговата икономика и алтернативните бизнес модели, като анализира съвременни концепции и едни от най-добрите международни практики. Нейният принос се изразява в разработването на цялостен и систематичен анализ на кръговата икономика, съобразен със специфичните особености на българската икономика и европейските регулации. Основните научни и научно-приложни приноси на изследването могат да се класифицират, както следва:

- **Аналитичен принос:** Извършен е задълбочен анализ на съществуващите модели в кръговата икономика с акцент върху тяхната ефективност и приложимост в български и европейски условия.
- **Емпиричен принос:** Проведени са интервюта с представители на бизнеса и анкети с потребители, които дават ценни практически данни и подчертават реалните предимства и предизвикателства пред бизнеса при прехода към устойчиви модели.
- **Принос в практическите препоръки:** Разработени са препоръки към бизнеса и институциите за подкрепа на прехода към кръгова икономика, които са съобразени с конкретните икономически и социални условия в България и Европейския съюз.

3. Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите.

От всичко личи, че докторантката е силно ангажирана с целия процес на събиране, обработка и анализ на данни. Личното ѝ участие се проявява във всички

етапи на изследването, като тя самостоятелно провежда интервютата, анкетите и кабинетното проучване, което допринася за автентичността и дълбочината на анализа. Тези елементи са внимателно интегрирани в структурата на дисертационния труд, което допринася за автентичността, дълбочината и валидността на анализа.

4. Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът на дисертационния труд е ясен и структурирано представя основните цели, методология, резултати и приноси на изследването. Той съответства на основните положения и постижения в труда, като дава пълна и адекватна представа за основните резултати и значимостта на изследването. Създава последователен преглед на работата и обобщава приноса на докторант Мина Карпузова към теорията и практиката на кръговата икономика.

Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

1. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

Мина Карпузова представя в справката за изпълнение на минималните изисквания 3 публикации, свързани с темата на дисертационния труд, които са публикувани в научни издания и сборници от международни конференции. Тези публикации включват както статия в рецензирано научно списание, така и доклади от конференции, което подчертава значимостта на изследването и неговия принос към науката.

Тези публикации са пряко свързани с основните изводи от дисертационния труд, което свидетелства за последователността на Мина Карпузова в научната работа и за приноса ѝ към теоретичното и практическо развитие на кръговата икономика. Публикациите са част от утвърдени платформи и реферирани издания, което прави резултатите от изследването достъпни за широк кръг от учени и практики в областта на устойчивото развитие.

Представените публикации са ясен показател за изпълнението на минималните критерии за присъждане на образователна степен „доктор“.

2. Използване и цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

В приложените документи няма, а и за целите на конкурса не се изисква, информация за броя на цитиранията. Фактът, че публикациите са представени в утвърдени научни форуми, показва, че трудът на Мина Карпузова има потенциал за влияние върху научната общност. Представените изследвания допринасят за по-доброто разбиране на кръговата икономика и алтернативните бизнес модели, което е предпоставка за бъдещо цитиране и използване от други автори и изследователи в областта.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава).

Мнения, препоръки и бележки.

Дисертационният труд на Мина Карпузова представлява значителен принос в изследването на кръговата икономика и устойчивото развитие. Въпреки високата стойност и цялостната задълбоченост на труда, бих препоръчала, за в бъдеще, авторът да разгърне анализа с допълнителни количествени изследвания, които да позволят обективна оценка на икономическите и екологичните ефекти от прилагането на кръгови бизнес модели. Например, използването на иконометрични модели и статистически анализи би могло да осигури точни показатели за рентабилност, ефективност и екологични ползи, свързани с внедряването на кръгови модели.

Разглеждането на такива количествени измерители би допринесло за по-обективна оценка на ползите от кръговата икономика и би предоставило измерими данни, които могат да бъдат полезни както за бъдещи изследвания, така и за бизнес организации, заинтересовани от преминаване към устойчиви практики. Освен това, добавянето на повече примери от страни извън Европейския съюз, особено такива с различен социално-икономически контекст, би дало на изследването по-широка и интердисциплинарна перспектива.

Имам няколко въпроса към докторант Мина Карпузова:

1. Как подбрахте компаниите, които участваха в интервютата, и как гарантирахте тяхната представителност за бизнес средата в България?
2. По какви критерии структурирахте анкетните въпроси към потребителите и как оценявате тяхната валидност?
3. Кои теоретични модели за кръгова икономика са оказали най-голямо влияние върху вашето изследване и защо?
4. Как виждате бъдещето на кръговата икономика в глобален и европейски контекст въз основа на вашите изводи?
5. В кои области на кръговата икономика виждате необходимост от допълнителни изследвания?

Заклучение

На базата на извършения анализ на представената дисертация и направената оценка на структурата, методологията, приносите и приложимостта на изследването на докторант Мина Карпузова давам положителна оценка на труда.

Дисертацията отговаря на всички изисквания за академичен труд на високо ниво, демонстрира дълбоки познания в областта на кръговата икономика и алтернативните бизнес модели, както и способността на докторантката да провежда самостоятелни и задълбочени научни изследвания. Трудът показва ясно структурирана методология, съчетана с оригинални емпирични данни, събрани чрез интервюта и анкетни проучвания, които допринасят за валидността на резултатите и практическата им приложимост.

Дисертационният труд е значителен принос в научната област и предлага ценна перспектива за развитието на устойчивото управление и кръговата икономика. Авторефератът коректно и ясно представя основните положения, изводи и приноси, като предоставя синтезиран поглед върху изследването.

До момента на изготвяне на рецензията не са постъпили сигнали за нарушени авторски права и не е установено наличие на съвпадения с научни трудове и публикации на други автори.

Приемам за изпълнена предоставената справка за изпълнение на минималните изисквания на съществуващия Закон за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение и Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ на докторант Мина Карпузова.

С оглед на гореизложеното, с пълна убеденост подкрепям присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Мина Маркова Карпузова по програма „Икономика“, НБУ, професионално направление 3.8. „Икономика“, научна специалност „Световно стопанство и международни икономически отношения“.

Дата 06.12.2024г.

Подпис:.....